

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Εαρινό εξάμηνο
2024-2025

ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ
Νάγια Γρίλλια

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
& ΜΑΘΗΣΗ

ΜΑΘΗΜΑ 6ο
'ΑΕΙΦΟΡΙΑ' & 'ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ' II
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ

ΜΑΘΗΜΑ 6ο

‘ΑΕΙΦΟΡΙΑ’ & ‘ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ’ II

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ

Ημερολόγιο μαθήματος...

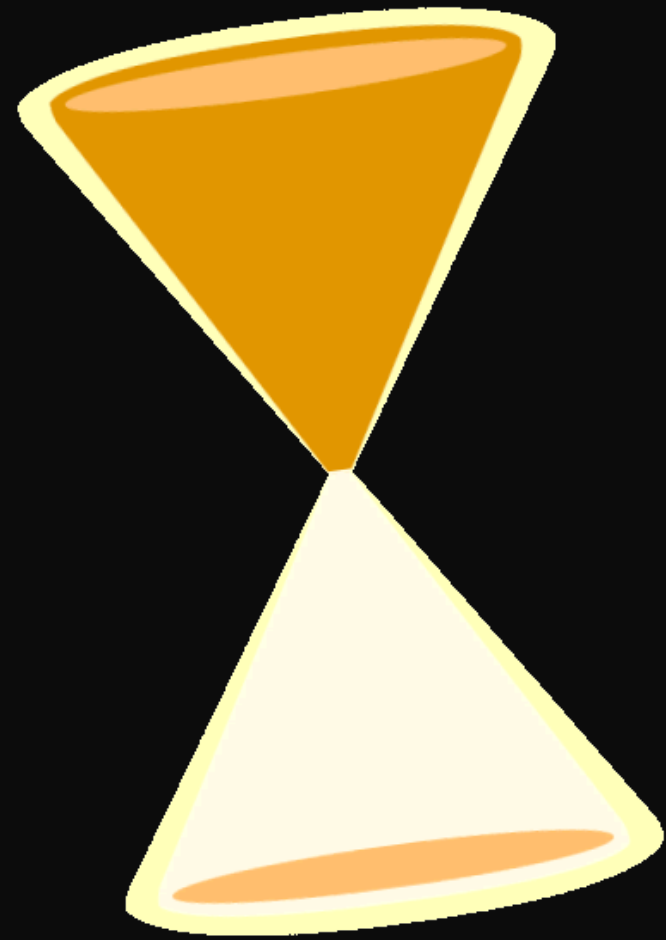
Γυρνώντας πίσω στο προηγούμενο μάθημα...

Σημειώστε αυτό που σας έρχεται στο μυαλό από την προηγούμενη συνάντησή μας.
Τι είναι αυτό που σας έκανε εντύπωση/ αυτό που θυμάστε/ αυτό που σας έμεινε;

Ο μύθος του
Ερισύχθωνα

Ώρα για εργασία στις ομάδες...

1. Για είκοσι λεπτά συσκεφθείτε και συζητήστε με τα μέλη της ομάδας σας για να απαντήσετε στα ερωτήματα του φύλλου εργασίας.
2. Επιλέξτε όνομα για την ομάδα σας.
3. Επιλέξτε τον/τους εκπροσώπους της ομάδας σας.
4. Παρουσιάστε τις ιδέες/ σκέψεις σας στην ολομέλεια...

αειφορία

αειφορία

αειφορία

αειφορία

αειφορία

αειφορία

αειφορία

Διακυβερνητική
Διάσκεψη
Tbilisi

1977

Tbilisi
Declaration

1981

Foundation
Environmental
Education

Παγκόσμια
Επιτροπή για το
Περιβάλλον & την
ανάπτυξη

1987

Brundtland Report
Our common future

Αειφόρος
Ανάπτυξη

Συνέδριο για το
Περιβάλλον &
την ανάπτυξη
Rio de Janeiro

1992

Agenda 21
Chapter 36

αναγνωρίζεται ο
ρόλος-κλειδί
της Εκπαίδευσης

Διεθνές Συνέδριο για το
περιβάλλον & την
κοινωνία:
*Εκπαίδευση &
Ευαισθητοποίηση του
Κοινού για την Αειφορία
στη Θεσσαλονίκη*

1997

Thessaloniki
Declaration

ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

έννοια

πολύπλοκη & ανοικτή

ΑΛΛΗΛΟΔΡΑΣΗ

τριών περίπλοκων πεδίων

περιβάλλον

The diagram consists of three overlapping teal circles arranged horizontally. Each circle contains a Greek word. A horizontal white line passes through the center of all three circles. Below each circle is a corresponding Greek word. The circles overlap in the center, creating a shared space.

κοινωνία

οικονομία

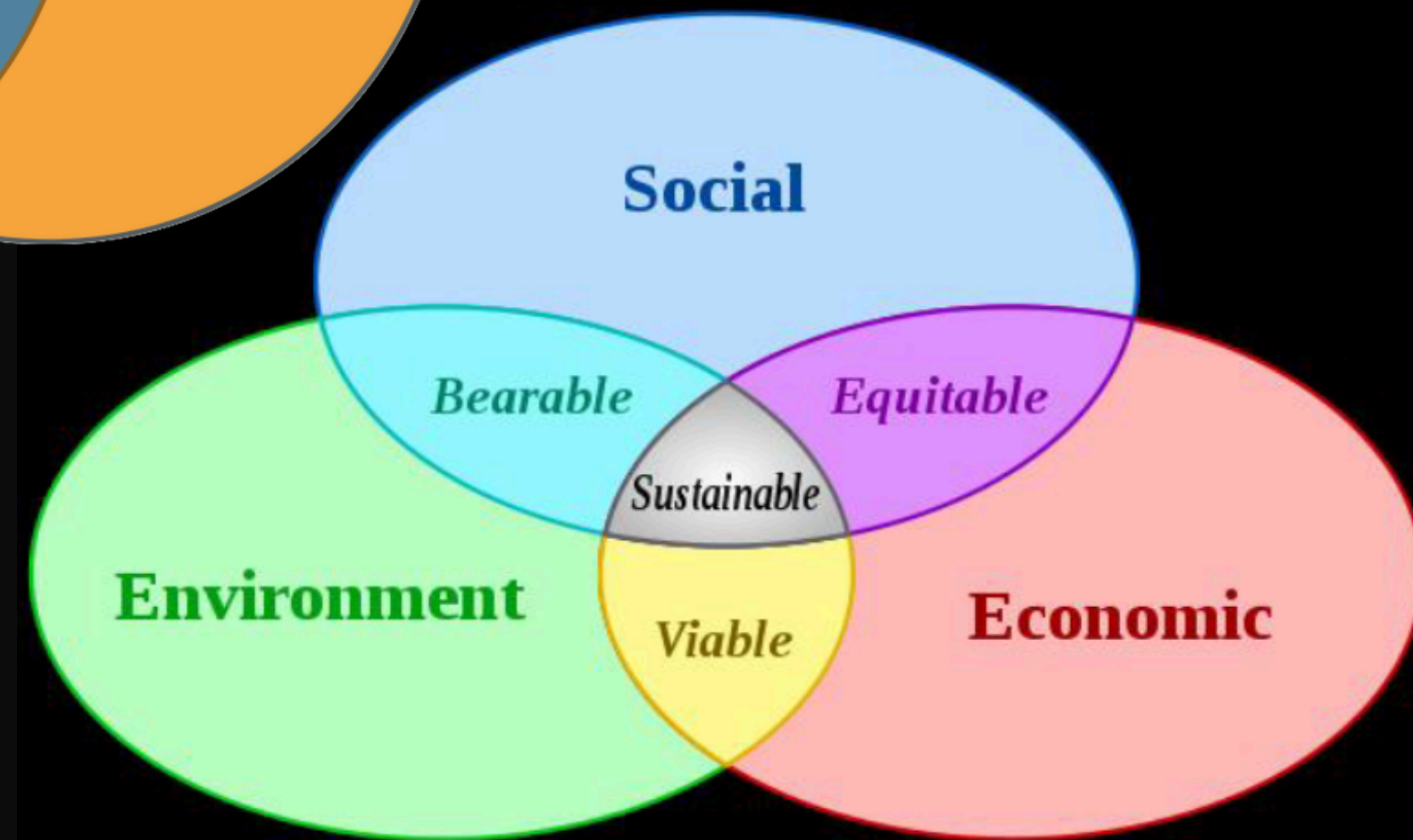
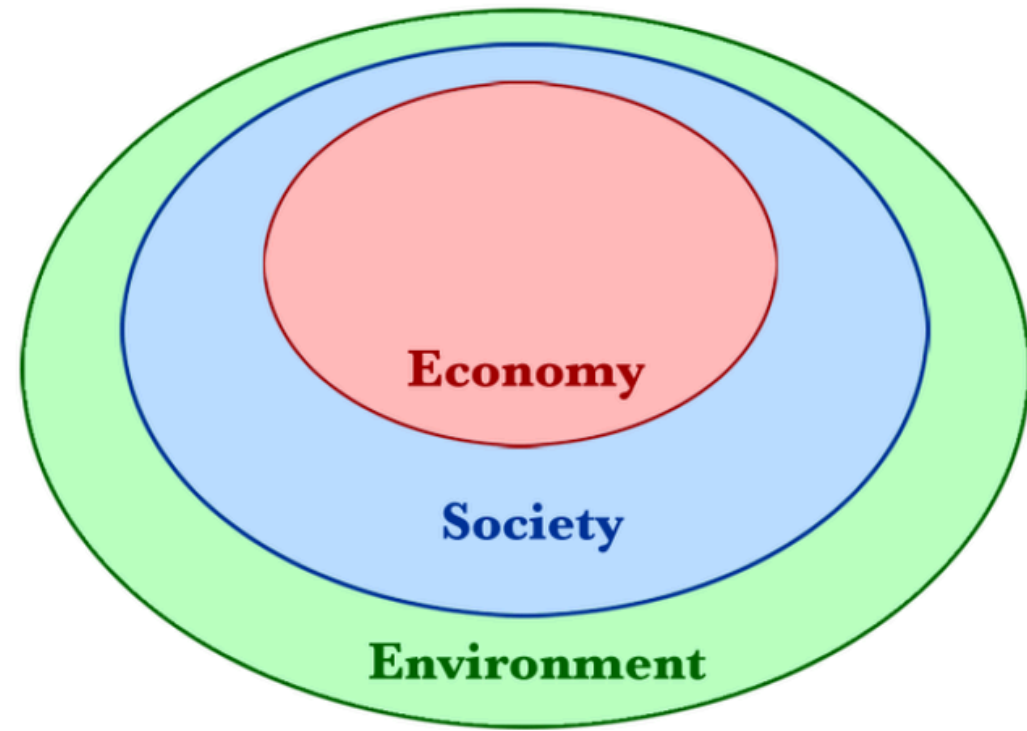
πολιτική

εκπαίδευση

...έως το 1996
τουλάχιστον 300 διατυπωμένοι ορισμοί

*Η ανάπτυξη είναι αειφόρος όταν
ικανοποιεί τις σύγχρονες ανάγκες
χωρίς να μειώνει τις δυνατότητες των μελλοντικών γενεών
να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες.*

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ BRUNDLANT: «Το κοινό μας μέλλον», 1987

Τι είναι τελικά?

ΔΕΝ

υπάρχουν έτοιμες συνταγές
για την επίτευξη της αειφορίας
μιας αειφόρου ανάπτυξης...

ΟΡΑΜΑ

που καλούνται οι σύγχρονες κοινωνίες:

να το επεξεργαστούν

να το διατυπώσουν

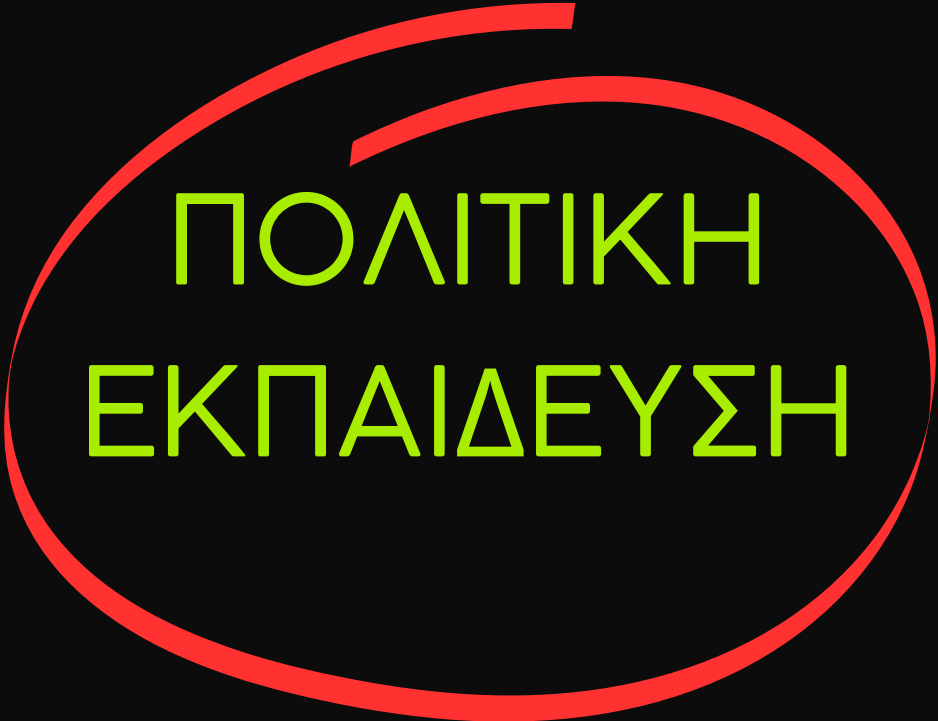
να δεσμευτούν για να το επιτύχουν

ΟΡΑΜΑ
the dream....

Ζητήματα αειφορίας

Διαστάσεις της αειφορίας

ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Περιβαλλοντικά: φυσικοί πόροι
(νερό, ενέργεια, γεωργία,
βιοποικιλότητα), κλιματική αλλαγή,
αγροτική ανάπτυξη, αειφόρες πόλεις,
πρόληψη και μετριασμός (φυσικών)

Κοινωνικά: ανθρώπινα δικαιώματα,
ειρήνη και ασφάλεια, ισότητα φύλων,
πολιτιστική ποικιλότητα,
διαπολιτισμική κατανόηση, υγεία,
διακυβέρνηση

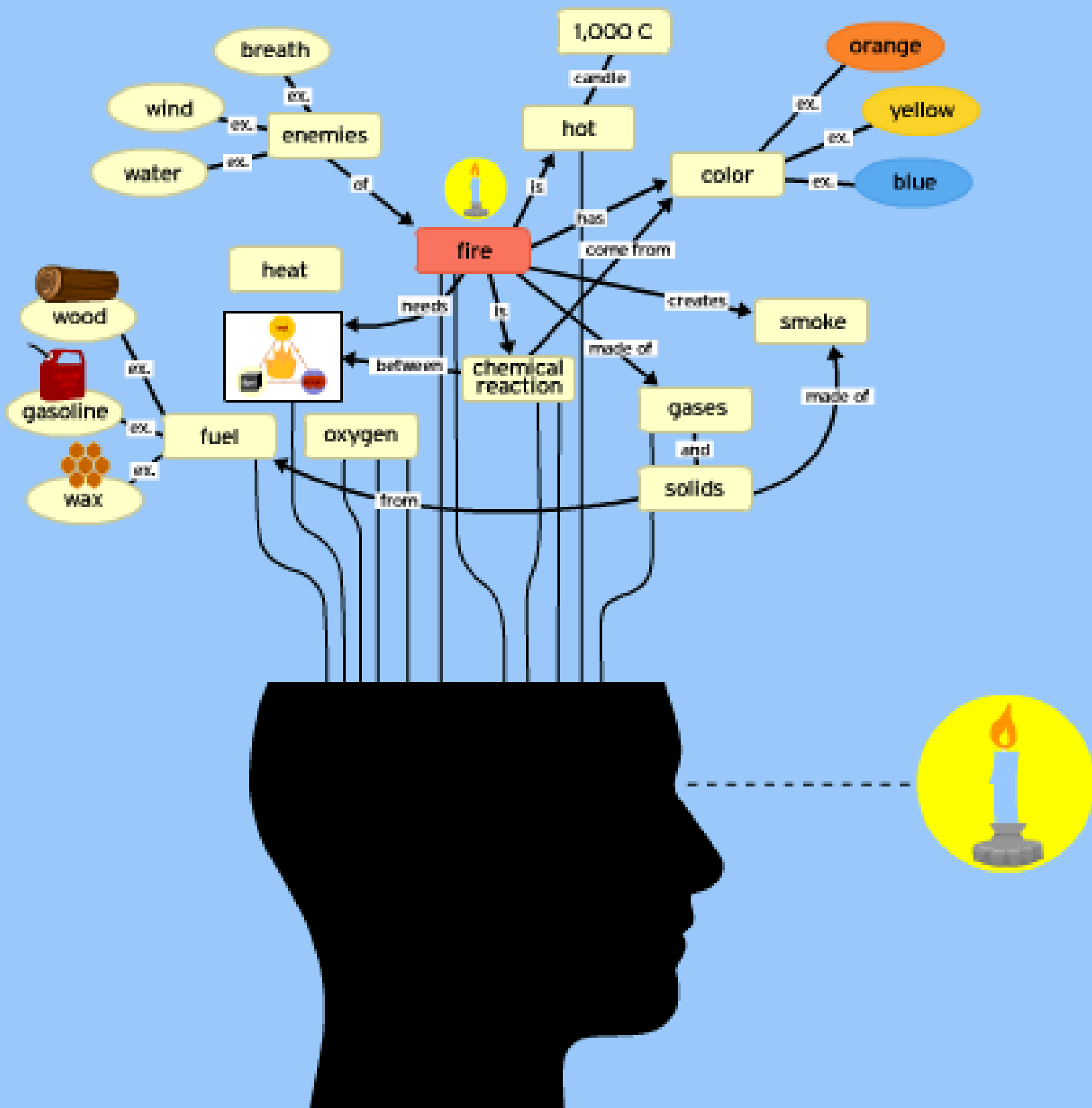
Οικονομικά: μείωση της φτώχειας,
συλλογική ευθύνη και υπευθυνότητα
εταιρειών, οικονομία της αγοράς,
παραγωγή και κατανάλωση

Ας πειραματιστούμε με τις έννοιες...
Ο εννοιολογικός χάρτης.

- Με έναν προσωπικό καταιγισμό ιδεών καταγράψτε έννοιες που εσείς συνδέετε με την έννοια “ΑΕΙΦΟΡΙΑ” (δημιουργήστε μια **τράπεζα εννοιών-λέξεων** από την οποία θα αντλείτε για το χάρτη)
- Σχεδιάστε το χάρτη σας και τοποθετήστε τις έννοιες στο χάρτη.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Σκεφτείτε **πώς** θα τις συνδέσετε *μεταξύ τους*.

Χάρτης Εννοιών...

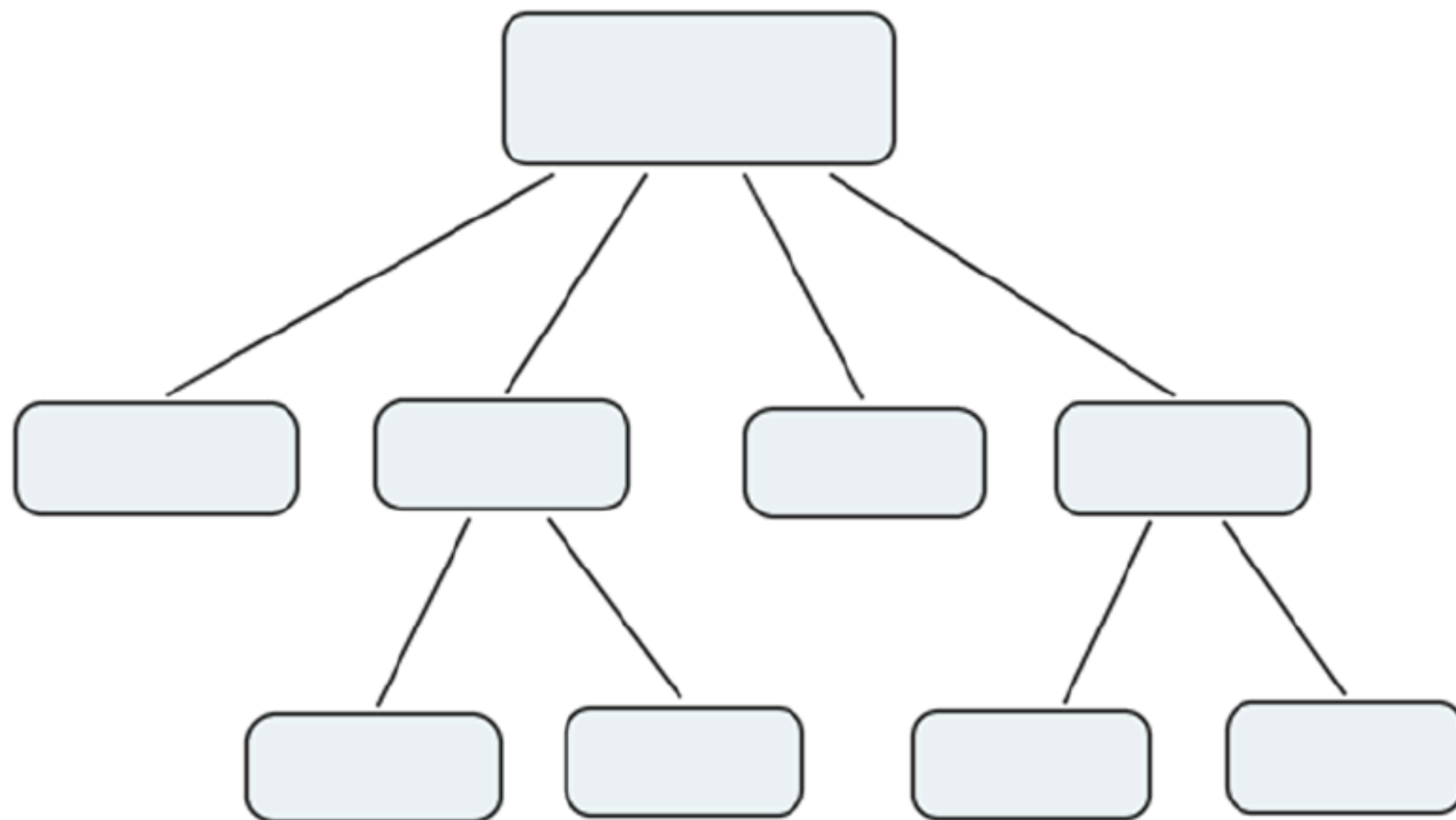
SOS

SOS SOS

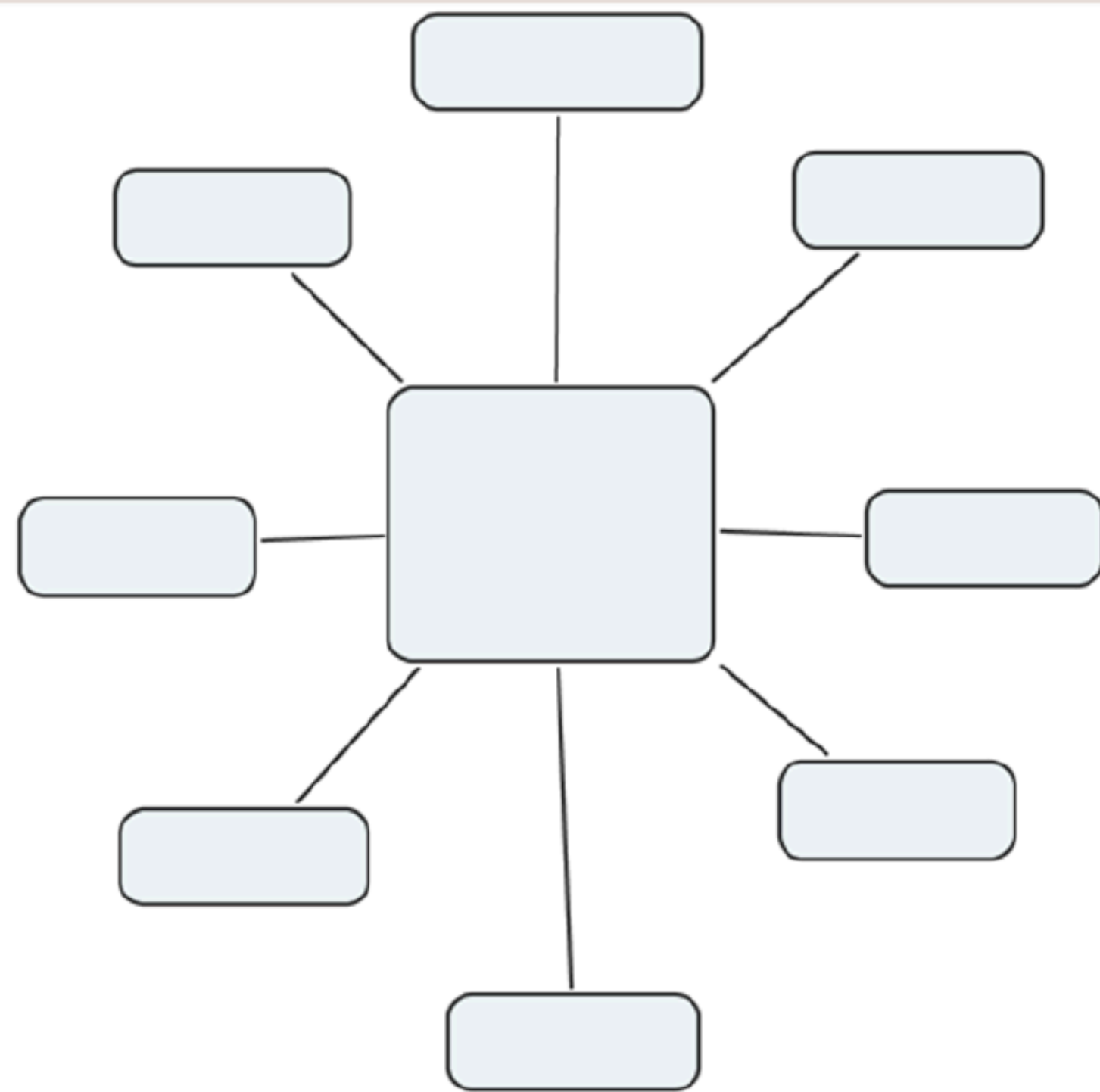
Ποιος ο ρόλος της εκπαίδευσης?

Που την τοποθετείτε στο χάρτη σας?

ΙΕΡΑΡΧΙΚΟΣ

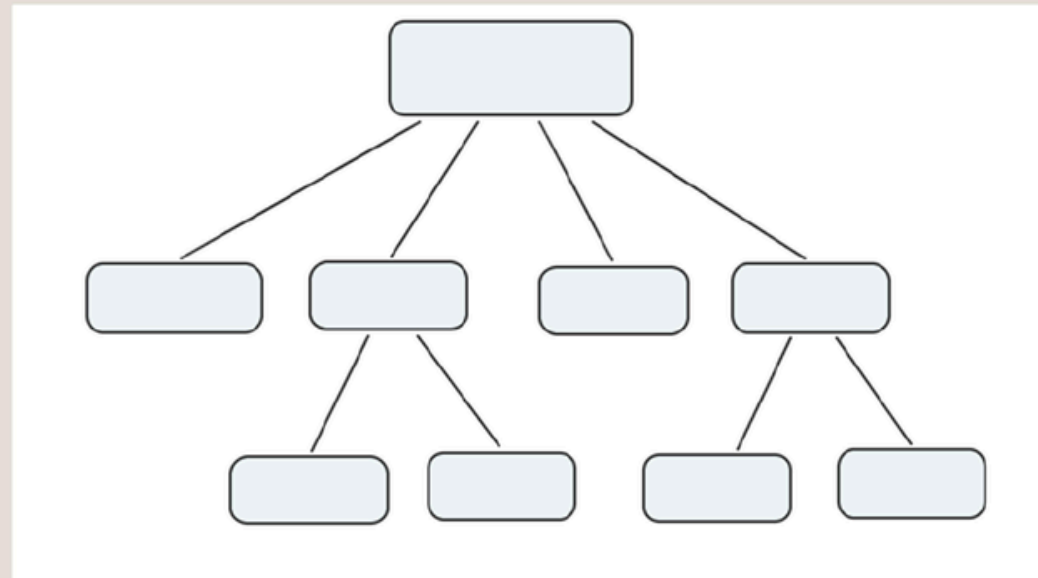
ΑΡΑΧΝΟΕΙΔΗΣ

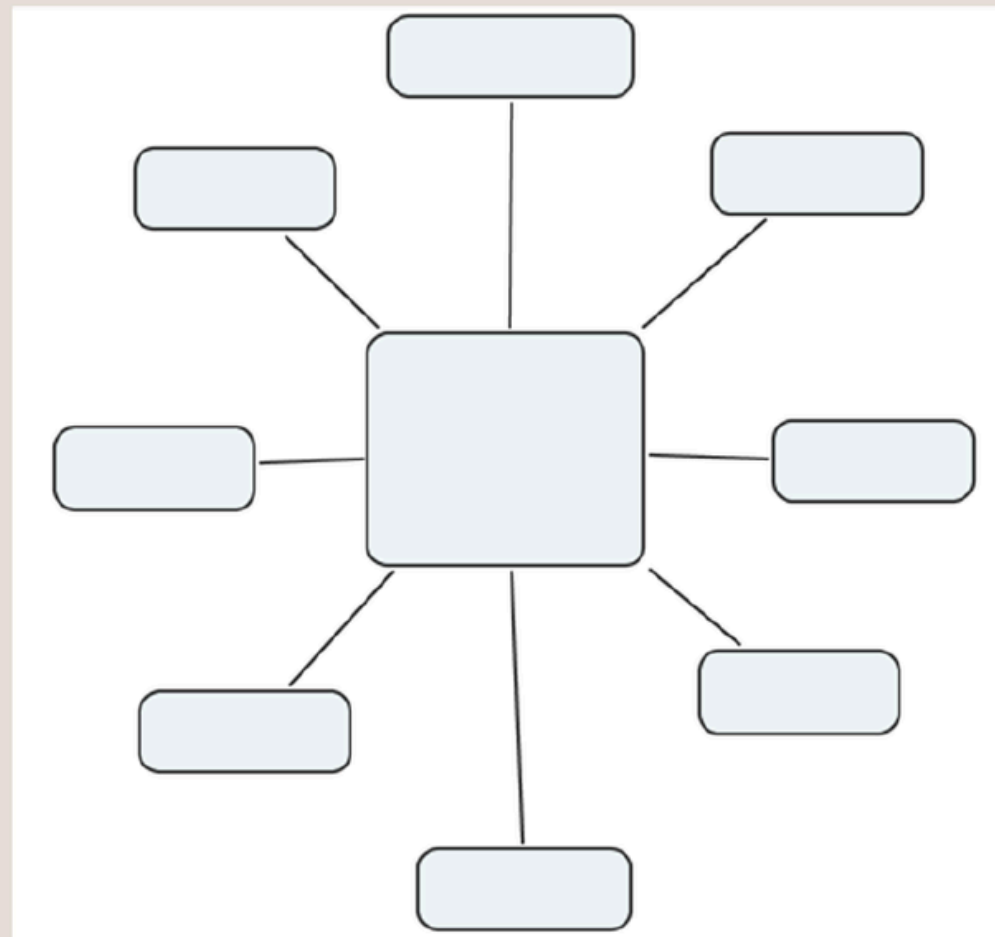
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ...

ΙΕΡΑΡΧΙΚΟΣ

ΑΡΑΧΝΟΕΙΔΗΣ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ...

Ημερολόγιο μαθήματος...

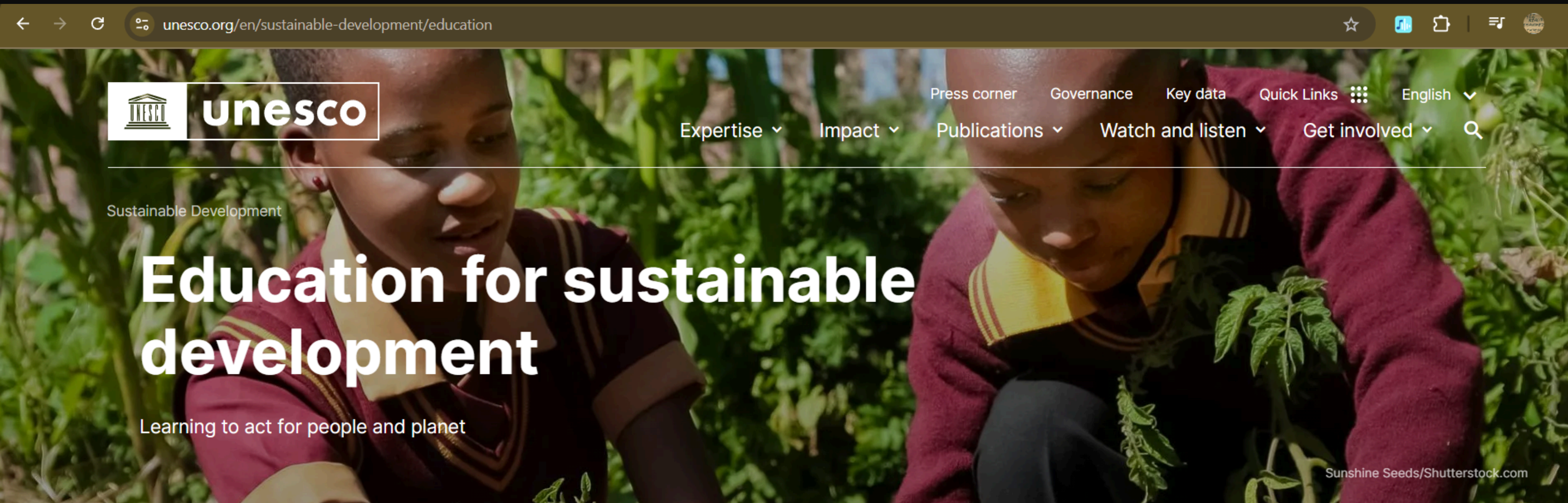
Επιστρέφοντας στο χάρτη εννοιών...

Ποιο είδος εννοιολογικού χάρτη διαλέξατε για να αποδώσετε την έννοια αειφορία και γιατί;
Ποιο ήταν για σας το μαθησιακό όφελος από τη δραστηριότητα 'δημιουργίας' του εννοιολογικού χάρτη;

education for sustainable development

education for sustainability

Η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη

Education for Sustainable Development (ESD) is UNESCO's response to the urgent challenges facing our planet.

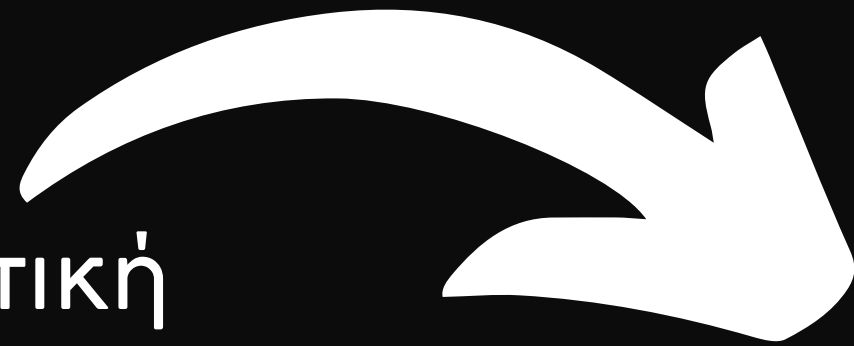
the response...
η απάντηση...

μετεξελίσσεται...

Εκπαίδευση
για την αειφορία

Εκπαίδευση
για το περιβάλλον & την αειφορία

Περιβαλλοντική
Εκπαίδευση

Εκπαίδευση
για την αειφόρο ανάπτυξη

ένα νέο εξελικτικό στάδιο

με διευρυμένη προβληματική, θεματολογία & οπτική

Η ιστορία της ΕΑΑ...

178 κράτη μέλη

πλαίσιο δράσης

Ατζέντα 21

κεφάλαιο 36

εκπαίδευση

κατάρτιση

ευαισθητοποίηση του κοινού

κρίσιμα εργαλεία

για τη μετάβαση στην αειφόρο ανάπτυξη

Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το
Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED)

Rio de Janeiro

1992

«αναπροσανατολισμό της εκπαίδευσης
προς την αειφόρο ανάπτυξη»
(UN, 1992: παράγραφος 36)

Η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη

EAA

ESD

βασικό σκεπτικό:

εκπαίδευση αποτελεί **το κλειδί** για την επίτευξη προόδου σε όλους τους παγκόσμιους αναπτυξιακούς στόχους

the response...

η απάντηση...

που αποσκοπεί?

... τα άτομα:

- να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις
- να αναλαμβάνουν δράση, ατομικά & συλλογικά

για να αλλάξουν την κοινωνία και να προστατεύσουν τον πλανήτη

για ποιους?

ανθρώπους όλων των ηλικιών

ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

τι?

γνώσεις
δεξιότητες
αξίες

ικανότητα

να αντιμετωπίζουν τα περιβαλλοντικά ζητήματα
που επηρεάζουν
την ευημερία των ανθρώπων & του πλανήτη

Η δεκαετία της ΕΑΑ... 2005-2014

decade δεκαετία
DECADE

η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ
κήρυξε τη DESD

“Δεκαετία για την εκπαίδευση
για την αειφόρο ανάπτυξη”

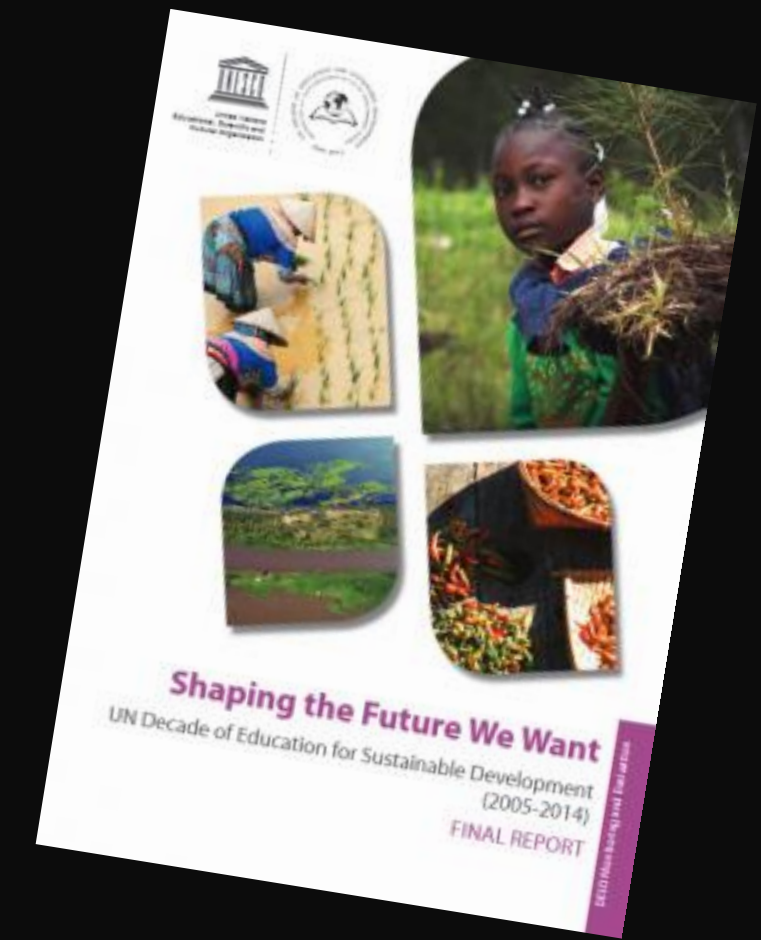
από το 2005 έως το 2014
UNESCO

Με την DESD κάλεσε

«τις κυβερνήσεις να εξετάσουν τη συμπερίληψη μέτρων για την
εφαρμογή της δεκαετίας στις αντίστοιχες εκπαιδευτικές
στρατηγικές και σχέδια δράσης τους»

(UN, 2002)

Εμπλοκή όλων των **πτυχών** & **επιπέδων** της εκπαίδευσης

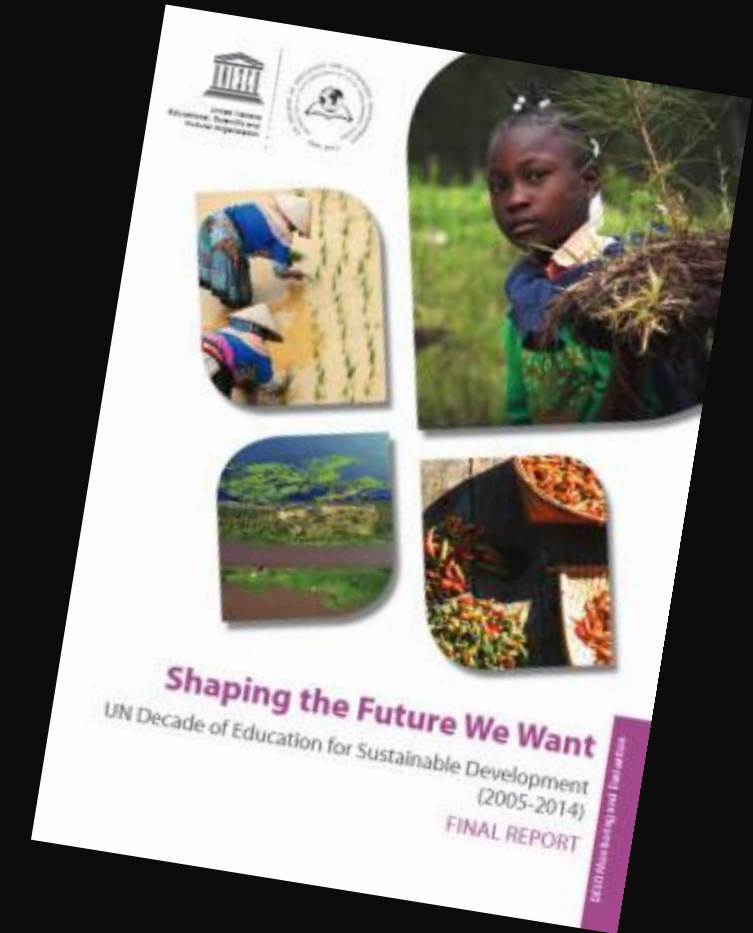
formal education
τυπική

.... διεξάγεται στα επίσημα εκπαιδευτικά συστήματα σχολείων, κολεγίων και πανεπιστημίων και βασίζεται σε ένα καθιερωμένο πρόγραμμα σπουδών και σε εγκεκριμένες μεθόδους διδασκαλίας και αξιολόγησης

non-formal education
μη τυπική

... λαμβάνει χώρα εκτός του τυπικού συστήματος, αλλά μέσω άλλων οργανωμένων πλαισίων μάθησης (*π.χ. ομάδες νέων, ενώσεις γυναικών, ζωολογικοί κήποι και μουσεία, κοινοτικές οργανώσεις και μαθήματα αλφαριθμητισμού ενηλίκων...*)

Εμπλοκή όλων των **πτυχών** & **επιπέδων** της εκπαίδευσης

informal education

άτυπη

... προκύπτει από τις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής που σχετίζονται με την εργασία, την οικογένεια ή τον ελεύθερο χρόνο *(παρέχεται στο πλαίσιο των οικογενειών, των θρησκευτικών οργανώσεων, των κοινοτικών ομάδων και του παραδοσιακού πολιτισμού, καθώς και από τις ειδήσεις, τους οργανισμούς, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τις διάφορες μορφές ψυχαγωγίας)*

training

κατάρτιση/
επιμόρφωση

... περιλαμβάνει οργανωμένη δραστηριότητα που αποσκοπεί στη μετάδοση πληροφοριών ή/και ή οδηγιών για τη βελτίωση της απόδοσης του αποδέκτη ή για να τον βοηθήσει να επιτύχει ένα απαιτούμενο επίπεδο γνώσεων ή δεξιοτήτων– *επαγγελματικές ομάδες*

Τι & πώς?

Διδασκαλία & μάθηση πάνω σε βασικά ζητήματα αειφόρου ανάπτυξης:
*κλιματική αλλαγή, μείωση του κινδύνου καταστροφών, βιώσιμα μέσα διαβίωσης,
βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή, βιοποικιλότητα και μείωση της φτώχειας*

τα ζητήματα αυτά χαρακτηρίζονται από
αβεβαιότητα, πολυπλοκότητα & υψηλό βαθμό συστημικής διασύνδεσης

η ΕΑΑ απαιτεί
συμμετοχικές μεθόδους
διδασκαλίας & μάθησης

κριτική σκέψη
φαντασία μελλοντικών σεναρίων
λήψη αποφάσεων με συνεργατικό τρόπο

ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ για ΑΝΑΛΗΨΗ ΔΡΑΣΗΣ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΛΕΙΔΙΑ ΤΗΣ ΕΑΑ

οι μαθητευόμενοι εκπαιδεύονται να...

- ✓ θέτουν κρίσιμα ερωτήματα
- ✓ αποσαφηνίζουν τις δικές τους αξίες
- ✓ οραματίζονται ένα θετικό & βιώσιμο/ αειφόρο μέλλον
- ✓ σκέφτονται συστημικά
- ✓ ανταποκρίνονται μέσω εφαρμοσμένης μάθησης
- ✓ διερευνούν τη διαλεκτική μεταξύ παράδοσης & καινοτομίας

(UNESCO, 2011α, σ. 8)

ΤΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΙΧΕ Η ΔΕΚΑΕΤΙΑ...

*Clearly, much has been achieved through the DESD;
however, much more work remains to be done.*

ο ρόλος της ηγεσίας

*“Με απλά λόγια [...] αυτό σημαίνει ότι θα χρειαστεί **ηγεσία** σε παγκόσμιο, περιφερειακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο για να δημιουργηθεί το **οργανωτικό κλίμα** που είναι απαραίτητο για την αλλαγή, να διατεθούν οι **πόροι** για την εξασφάλιση της αλλαγής και να ενθαρρυνθούν όλοι οι φορείς να πειραματιστούν, να αναλάβουν κινδύνους, να μάθουν και να προσαρμοστούν προκειμένου να κινηθούν οι κοινωνίες προς την αειφορία.”*

Ημερολόγιο μαθήματος...

Η ηγεσία.

Γιατί πιστεύετε ότι το τελικό report με τα αποτελέσματα της δεκαετίας για την αειφόρο ανάπτυξη κλείνει με αυτή την αναφορά στην ηγεσία;

Τώρα... τι?

ESD for 2030 Global Network

Learning to act for people and planet

προωθεί τη μάθηση & την καινοτομία

Το έργο της UNESCO στον τομέα της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη καθοδηγείται από:

- 1) Το πλαίσιο της ΕΑΑ για το 2030 *ESD framework for 2030*
- 2) Τον οδικό χάρτη της ΕΑΑ για το 2030 *ESD for 2030: a roadmap*

δράσεις σε πέντε τομείς:

πολιτική, μαθησιακά περιβάλλοντα, εκπαιδευτικοί, νεολαία & κοινότητες

πληροφόρηση
δίκτυα
συμπράξεις

teachers

ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ...

Περιβαλλοντική
Εκπαίδευση

Εκπαίδευση
για την αειφόρο ανάπτυξη

από τα πρώτα
επίσημα κείμενα

αναγνωρίζουν & υπογραμμίζουν

η έρευνα

τη κρισιμότητα του ρόλου των εκπαιδευτικών

σημαντικοί παράγοντες
ΜΑΘΗΣΗΣ & ΑΛΛΑΓΗΣ

επιτυχία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος

↓ ↑
εκπαιδευτικοί

ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΝΑ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΥΝ
ΘΕΜΑΤΑ
ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ

ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΝΑ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝ
ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

ΜΙΚΡΗ ΠΡΟΣΟΧΗ

σε περιβαλλοντικά ζητήματα & σε ζητήματα αειφορίας
στα πραγματικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα

η αποτελεσματική
υποστήριξη & κατάρτιση
των εκπαιδευτικών

(UNESCO 2007- UNESCO 2014- UNESCO 2017- UNESCO 2020- Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2022)

Ημερολόγιο μαθήματος...

Τι θα έβαζα στο βαλιτσάκι μου ως εκπαιδευτικός ΠΕ/ΕΑΑ?

Με βάση όσα έχουμε συζητήσει μέχρι τώρα στα μαθήματα...
καταγράψτε **5 βασικές 'σκέψεις'** που για σας είναι **κρίσιμες** για το πώς προσεγγίζει
τη διδασκαλία & τη μάθηση μία/ ένας εκπαιδευτικός που θα ασχοληθεί με την ΠΕ/
ΕΑΑ.

Τι δεν πρέπει να ξεχνάει...

Πώς προσεγγίζουμε
τη διδασκαλία & τη μάθηση
ως εκπαιδευτικοί της ΠΕ/ ΕΑΑ?

Τι δεν πρέπει να ξεχνάμε κατά το διδακτικό σχεδιασμό?

Μερικές βασικές αρχές της σκέψης/προσέγγισής μας...

①

Τι σημαίνει 'κόσμος' & ποια έχει υπάρξει η σχέση του ανθρώπινου είδους με αυτόν

Η ανθρώπινη δραστηριότητα έχει επιδράσει καταλυτικά στον πλανήτη σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα

Μερικές βασικές αρχές της σκέψης/προσέγγισής μας...

Τι σημαίνει ‘περιβαλλοντικό πρόβλημα/ ζήτημα’

Δεν είναι απλά προβλήματα με απλές λύσεις

“Όλα είναι ένα” & υπάρχει συστημική διασύνδεση

Είναι απαραίτητη η καλλιέργεια συστημικής σκέψης

Μερικές βασικές αρχές της σκέψης/προσέγγισής μας...

Η προσέγγιση στα περιβαλλοντικά ζητήματα δεν πρέπει να είναι μονομερώς από την πλευρά των φυσικών επιστημών

Είναι 'κοινωνικά' και 'πολιτικά' ζητήματα και συνδέονται με αντικρουόμενες αρχές, αντιλήψεις, αξίες και συμφέροντα

Η συμβολή των φυσικών επιστημών και της τεχνολογίας είναι σημαντική αλλά όχι αρκετή για την επίλυσή τους

Μερικές βασικές αρχές της σκέψης/προσέγγισής μας...

Δεν υπάρχει μία και μόνη αντικειμενική αλήθεια/ γνώση/ θεώρηση

Υιοθετώ μια ολόπλευρη, κριτική και πολυδιάστατη προσέγγιση

Δεν μπορώ να επικαλούμαι βεβαιότητες

*Είναι σημαντικό να αναγνωρίσω ότι
δεν μπορώ να γνωρίζω και να διδάξω τα πάντα*

Μερικές βασικές αρχές της σκέψης/προσέγγισής μας...

Αναγνωρίζω τις διαφορετικές απόψεις

Διερευνώ τις διαφορετικές αξίες

Αναζητώ τις διαθέσιμες λύσεις/ προτάσεις

Διαμορφώνω προσωπική κρίση/ άποψη

Δ
Ι
Α
Λ
Ο
Γ
Ο
Σ
Δ
Ι
Α
Λ
Ο
Γ
Ο
Σ
Δ
Ι
Α
Λ
Ο
Γ
Ο
Σ

Μερικές βασικές αρχές της σκέψης/προσέγγισής μας...

Ο απώτερος στόχος...

αυτόνομα σκεπτόμενοι

δημοκρατικοί

ενεργοί πολίτες

επιμέρους στόχοι

ευαισθητοποίηση

γνώσεις

στάσεις/ αξίες

ικανότητες/ δεξιότητες

Σ
Υ
Μ
Μ
Ε
Τ
Ο
Χ
Η
Σ
Υ
Μ
Μ
Ε
Τ
Ο
Χ
Η
Δ
Ρ
Α
Σ
Η
Δ
Ρ
Α
Σ
Η

Sustainability pedagogy Wals (2015)

η παιδαγωγική της αειφορίας

Sustainability pedagogy Wals (2015)

η παιδαγωγική της αειφορίας

- σχεσιακή επιτρέπει τη φροντίδα 'ε- σύνδεση με τους ανθρώπους, τους τόπους, τα άλλα είδη
- κριτική ενθαρρύνει την κριτική και την αμφισβήτηση
- δραστική ενδυναμώνει τη δράση και διευκολύνει την αλλαγή
- ηθική δημιουργεί χώρους για ηθικές σκέψεις και ηθικά διλήμματα
- πολιτική συγκρουσιακή, παραβατική και διασπαστική των ρουτινών, των συστημάτων & των δομών, όταν ενδείκνυται...!

Ημερολόγιο μαθήματος...

Για την παιδαγωγική της αειφορίας...

Σημειώστε μερικές σκέψεις για την 'παιδαγωγική της αειφορίας', όπως την οραματίστηκε και την περιγράφει ο Arjen Wals (2015).

Μπορεί μια εκπαίδευση με τέτοια χαρακτηριστικά να είναι η 'απάντηση' στις προκλήσεις της εποχής μας;

Ημερολόγιο μαθήματος...

Η προσωπική μου σημερινή μαθησιακή διαδρομή.

Σημειώστε μερικές σκέψεις για το σημερινό μάθημα...

